

KUSTBON

Nr 1 Årgång 31

ORGAN FÖR
ESTLANDSSVENSKARNA I SVERIGE

Mars 1974

Utgiven av Svenska Odlingens Vänner

Ansvarig utgivare: *Hugo Mickelin*

Redaktör: *Viktor Aman*

Redaktionssekreterare: *Maria Broman*

I redaktionen: *Joh. Hammerman, Alf Heldring,
Alex. Samberg*

Red. och exp. Eknäsvägen 2, 112 64 Stockholm

Kustbons postgiro: 19 72 07-4. Tel. 56 16 37

Utkommer 1974 med fyra nummer

Prenumerationspris 1974 24 kronor

Annonspris: 1/1 250:—, 1/2 130:—, 1/4 65:—
1/8 40:—

Förlovnings-, vigsel- och födelseannonser 10 kr

Dödsannonser 60 kr.

Stockholm 1974 • Svenska Tryckcentralen AB

Innehåll

Tjugo volymer kultur av <i>E. Lagman</i>	3
SOV:s årsmöte	4
Brev från läsare, <i>K. L. Marley</i>	5
Ordböcker och ortnamn av <i>E. Lagman</i>	6
Fältskärens berättelse av <i>E. Hamberg</i>	8
Luciafirande av <i>I. A—n</i>	8
Till minnet av <i>Per Söderbäck</i> av <i>E. Lagman</i>	9
Elisabeth Lorentz i m av <i>A. Olsson-Hermansson</i>	10
"Kihnu ja Ruhnu", <i>anmälan</i> av <i>V. A.</i>	10
Filmafton av <i>Rågöbo</i>	11
Årsberättelse	11
Avlidna	14
Bemärkelsedagar	16

FÖRHANDS MEDDELANDE

Den 29-de estlandssvenska hembygdsdagen i Sverige hålles söndagen den 18 augusti 1974 "som vanligt" i Björknäspaviljongen, Herrgårn, Klinten, Värmdö.

Dagens motto: Folkskolan i Svenskbygden

Reservera redan nu den 18 aug. för en årlig träff.

Styrelsen för SOV

Kustbons redaktion väddar till prenumeranterna att vid betalning av prenumerationsavgift resp medlemsavgift till SOV på inbetalningskortet skriva namn och adress tydligt och läsbart och att fylla i avsändarens namn och adress på kortets båda delar.

Angiv vid adressändring även den gamla adressen; likaså vid namnändring — meddela även förutvarande namn!

OBS att adressändring som är gjord på postanstalt inte vidarebefordras till Kustbons redaktion.

Till familjesidorna i Kustbon är vi angelägna att få in uppgifter om födda, döda, vigda, om examina m m.

Adressen är:

Kustbon c/o Broman

Eknäsvägen 2

112 64 Stockholm

Lördagen 6 april kl 10—14

är

SOV:s arkivlokal

Vikingagatan 25

öppen för den som vill se bilder,

texter, modeller

o a föremål.

Brev till rågöborna från Pöhl's Ingeborg

Kära rågöbor!

Som ni vet, samlar Svenska Odlingens Vänner in gamla föremål och kläder att arkiveras för efterkommande släkten.

Jag hjälper till att samla in ifrån Rågöarna. En del saker har jag redan fått. Nu håller jag på att samla in "äibokläder". Det fattas: skädek, duk, päningskräll, bräske, toppar och tipper, stjärtjack och kjohl (kappa) till kvinnodräkten, en väst till mansdräkten.

Även en "knipeklädd", helst med mönster på och "knipeknappar", ville jag gärna få tag i och för övrigt gamla träsaker, foton och annat som kan vara av värde. Fotona sänds sen tillbaka när de är avfotograferade.

Finns det någon som har något att skänka, så är jag mycket tacksam och skall ordna om, att det kommer till arkivet.

Ring eller skriv. Mitt telefon nr är 08/758 19 35 (efter kl 18).

Adress: Ingeborg Andersen

Lomvägen 307

191 56 Sollentuna

TJUGO VOLYMER KULTUR

Den tjugonde volymen av Svio-Estonica, Svensk-estniska samfundets studier utkom 1972. Den innehåller liksom de nitton föregångarna uppsatser över ämnen från skilda områden där svenskt och estniskt mötts. Boken inleds denna gång med en undersökning av Herbert Lagman, Ryska lånord i estlandssvenska mål. Han konstaterar att de direkta kontakterna mellan svenskar och ryssar i Estland inte har varit omfattande och att lånorden inte heller är speciellt talrika. Han noterar dock på ett trettiotal sidor åtskilligt av intresse, redogör för vilka kategorier lånorden tillhör samt berättar om deras fonetiska anpassning till estlandssvenskt ljudsystem.

Gustav Ränk behandlar trettio svenska eller lågtyska lånord i det nordöstska folkspråket. Han söker dessa ords ursprung men nalkas dem främst av kulturhistoriskt intresse, och han vill uppfatta dem som inkomna under olika perioder med skilda invandrings-skikt från medeltiden fram till det svenska väldets slutskede.

Om Ösel handlar också Per Wieselgrens uppsats Otto Sperling på Ösel, vari författaren redogör för intressanta notiser ur den danske vetenskapsmannen Otto Sperlings anteckningar från en resa till Livland och Ösel 1673. Wieselgren redovisar dessutom på 25 sidor juridiska Stiernhielmiana ur förstörda arkiv, varav man får en uppfattning om de talrika processer som Stiernhielm var invecklad i.

Kārlis Dravins redogör i Zwei Beiträge aus der Christina-Zeit för innehållet i två urkunder, den ena rörande inläringen av lettiska språket på 1600-talet och den andra rörande frågan om den berömde lettiske diktaren Chr. Fürecker varit professor Georg Manzels assistent vid universitetet i Dorpat. Tallinn under den svenska tiden heter en lång studie av Sten Karling. På drygt femtio sidor återger han konsthistoriska anteckningar från Reval, rikt illustrerade och med fängslande kulturhistoriska utblickar. Framställningen formar sig till en vandring bland ett antal av Revals främsta konsthistoriska minnen. Gerhard Hafström skriver om ingermanländarna och asylrätten i en uppsats, som bl a ger skakande dokument rörande kollektivisering, deportationer och terror.

Under titeln Forskning om den svenska tiden i Estlands historia 1940—1970 har A. Soom gjort ett värdefullt urval bland arbeten som rör skilda sidor av livet i Estland under den svenska tiden 1560—1721. Sten Karling tecknar ett porträtt av den bortgångne Estlands-vänner professor Birger Nerman och Oskar Angelus anmäler Georg v. Rauchs Geschichte der baltischen Staaten.

Volymen avslutas med ett generalregister för samtliga tjugo band.

Generalregistret är inte minst intressant bland alla intressanta bidrag. Det låter oss blicka tillbaka på ett kulturarbete av stora mått som utförts i Svensk-estniska samfundets regi. De mest skiftande ämnen som rör förbindelserna mellan Sverige och Estland tas upp till behandling. Det gäller historia, konsthistoria,

ortnamn, dialekter, förvaltning, kyrkliga frågor, personhistoria m m, m m. Arbetets outröttlige redaktör under alla dessa år har varit förre professorn vid universitetet i Dorpat Per Wieselgren, själv initiativrik, energisk och initierad medarbetare med studier över estlandssvenska dialekter och ortnamn, över Stiernhielm och Nils Gaza och mycket annat. Man behöver bara slå upp hans namn i generalregistret för att förstå det stora arbete och brinnande intresse han nedlagt inte bara på redigeringen av Svio-Estonica utan även på utforskandet av viktiga ämnesområden som faller inom Svensk-estniska samfundets intressesfär. Svio-Estonica är väsentligen Per Wieselgrens verk, ett storartat monument över en gärning som inspirerats av den verkliga elden. Man kan inte förtänka redaktören för att han lät volym XX bli den sista — han är dock långt inne i pensionsåldern — men man saknar verkligen varje gång så här års alldeles särskilt ett nytt band svensk-estniska studier.

Edvin Lagman

Tandläkarexamen har avlagts vid Göteborgs universitet av Stig-Åke Tegelberg i december 1973.

*

Till chef för planeringsavdelningen inom produktionssektorn på AB Svenska Bostäder har utsetts ingenjör Richard Gineman.

*

Vid Karolinska institutet, Odontologiska fakulteten, har tandläkarexamen avlagts av Greger Michelin, bördig från Sviby på Ormsö.

— Tandläkare G Michelin har mottagning vid Kristinehovsgatan 14 (nära Hornstull), Stockholm; tel 84 39 35.

Transporter och flyttningar

utföres till humana priser

av

Nils B. Ekström Transport AB

Vikingagatan 26

Innehavare: Johannes Lorentz från Runö

Tel.: 31 80 49 el. 32 37 16

Årsmötesförhandlingar i framskridet stadium

På årsmöte med SOV Lördagen 23 febr. 1974

Årsmötet ägde rum i Arbetsledarhuset nära Fridhemsplan. Om man kom till rätt port, så visade en skylt att man kunde fortsätta, och gick man vidare runt rätt husknut, så hördes glattet från alla dem som fröjdades över att ha hittat rätt. Det blev över femtio personer till slut, och det är inte lite för ett årsmöte.

Hugo äskade ljud. Årsmötet har förlagts tidigt på året för att man bättre ska kunna utnyttja tiden fram till hembygdsdagen, sade han. — Den 29 mars 1945 hölls det första SOV-mötet i Sverige; det är 29:e gången i år. Med saknad mindes årsmötet de under året bortgångna medlemmarna och vännerna. Unisont sjöngs Jag lyfter mina händer.

Så följde årsmötesförhandlingarna i vederbörlig ordning. Det var en lång dagordning som lästes upp och många var de som trutade mun, då kaffet nämdes som en avlägsen möjlighet långt nere på listan. Men även en sådan prövning skall bäras.

Föreningens verksamhet visar sannerligen ingen av-

mattning; även besökarantalet på våra möten ökar snarare än minskar, trots att många av våra tidigare medlemmar inte längre finns. Det verkar som om vårt folk starkare skulle känna behovet att kvarhålla och vårda det estlandssvenska arvet, nu när utvecklingen dag för dag makar oss, föser oss och det som är vårt allt närmare förgängelsen.

Skattmästaren bekände allt vad styrelsen gjort med pengarna och hur det kom sig att 18 kr 35 öre blev över. Årsmötet gjorde inga invändningar.

Einar Hamberg talade om vad arkivstyrelsen haft för sig under året. "Vad stort sker, sker tyst," citerade han och menade det tysta arbete som skall leda till ett gott resultat så småningom.

(Under tiden gick Alf ut och in genom diverse dörrar, och ibland hördes svagt klirr av porslin.)

Ingvald Dyrberg redogjorde för bygderådets verksamhet och för planerna för de närmaste åren. Tusentals fotografier och handlingar har avfotograferats, modeller och föremål insamlats, filmer inspelats osv.

Årsmötesförhandlingar.

(Inte bingo, nej, nej, men skinko)

Foto Nils Lagman

Om- och nyvald styrelse

Nu blev klirret av porslin plötsligt starkt. Så kom kaffet, manövrerat av ett par synnerligen moderna karlar.

Det är på gång en omarbetning av föreningens stadgar bl a med syfte att få samarbetet mellan föreningens olika organ att fungera bättre. Förfarings-sättet diskuterades och klubbades.

Valberedningen hade ett trettio-tal kandidater på sitt papper. Så valdes i tur och ordning föreningens funktionärer.

Ordförande: Hugo Mickelin.

Styrelseledamöter: Alf Heldring och Johannes Hammerman omvaldes. Nya ledamöter blev Thomas Lorentz och Göran Treiberg efter A Samberg och Hj Stahl, som velat dra sig tillbaka.

Revisorerna Emil Lindkvist och Ivar Stahl omvaldes; suppleant blev Hj Enggrön, känd som ledare för Rågö danslag.

Arkivstyrelsen omvaldes i sin helhet: Richard Aman, Einar Hamberg (sammankallande), Nils Lagman och Hans Ladstedt.

Även bygderådet bestod: Sigrid Abrahamsson och Ivar Poell (Reval), Marta Appelblom (Nargö), Ingeborg Andersen (Rågö), Alexander Samberg (Korkis och Vippal), Ingvald Dyrberg, sammankallande, och Edvin Lagman (Rickul), Berta Peedu och Fridolf Isberg (Nuckö), Johan Engdahl och Johannes Österberg (Ormsö) samt Thomas Dreijer (Runö). Där-jämte har styrelsen till medlemmar av bygderådet utsett Voldemar Söderlund, Manfred Hamberg, Manfred Nyman, Martha Gottkamp och Johan Landman.

Valberedningen skulle bestå av Alexander Treiberg (sammankallande), Elmar Nyman och Birger Westerberg. J Wallin hade av sagt sig uppdraget.

Medlemsavgiften blev oförändrad — 20 kronor. (Dock ville årsmötet inte frånta medlemmarna rätten att allt efter tillgång och hjärtelag skänka mera.)

Ordföranden orienterade om planerna för nästkommande hembygdsdag, som skall gå i folkskolans tecken. 18 aug är den bestämda dagen.

Så avslutades årsmötet och de traditionella skinkorna skulle lottas ut. Mannen med den goda svinlyckan, den ständige vinnaren av SOV:s lottskinkor, var inte tillstädes, vilket fyllde många med förväntningar. Två blev av ödet lyckliggjorda.

Nils Lagman hade länge gått omkring och blixtrat. Nu visade han en film från hembygdsdagen 1972.

Henning Pettersson — rikssvensk och gift med en ormsöflicka — sjöng en sång om barndomstiden och läste med inlevelse ett par dikter.

Birger Westerberg talade om den religiösa verksamheten bland estlandssvenskarna, som här i Sverige började kring Betesda och sedan fortsatte vid Immanuelskyrkan. Nu är denna lokal stängd, men en ny öppnas och verksamheten fortsätter med ett möte i månaden. Ledare efter Johan Hammerman är B Westerberg. Både bönehuset och SOV hör till det estlandssvenska arvet, sade talaren. Dessa två verksamheter bör också i framtiden berika varandra.

Hugo riktade ett tack till de avgående A Samberg och J Wallin; A Samberg tackade för det goda samarbetet och vände sig särskilt till de många som med gåvor och arbete berikat våra sammankomster.

Modersmålets sång.

Det händer

att läsare är nöjda med ett eller annat i Kustbon och t o m att de uttrycker detta i brev. Nyligen kom ett sådant brev från Chicago, från K L Marley, som många estlandssvenskar lärde känna som församlingsföreståndare i Reval. Han skriver att han läser tidskriften från början till slut och fortsätter:

"I detta nummer glädde mig särskilt Thoréns brev, då han hade återkommit från sitt besök i hemlandet. Det är dyra minnen. Jag hade tillfälle att besöka Thorén och Österblom i Stockholm och framföra hälsningar och blommor från esterna. — — — Eftersom jag då ännu inte kunde svenska, översattes mina ord av mag Augustinus Keijer, även han nu död. Han var en av esternas trognaste vänner och tolkade mina anföranden från tyska under min turné i Sverige. Immanuelskyrkan i Reval byggdes då, och insamlingen inbringade 20 000 kr — ett stort bidrag till kyrkobygget. Självt har jag talat många gånger i Paschlep och även på Ormsö. Där höll vi även kristliga studenters sommarkonferens.

Med de bästa hälsningar Eder

K L Marley.

Edvin Lagman

ORDBÖCKER OCH ORTNAMN

I sin intressanta recension av Isbergs stora dialektordbok och den därpå följande artikeln i förra numret av Kustbon aktualiserade Viktor Aman flera viktiga spörsmål som är värda ytterligare behandling och belysning.

Främst vill jag knyta några reflexioner till redaktion av dialektordböcker. Ända sedan man började förteckna dialekters ordförråd i dialektlexikon av vetenskaplig karaktär har man brottats med problemet om uppslagsorden. Valet står ju i princip mellan dialektord och riksspråksord. I förra fallet blir det en "tvåledad" ordbok, i senare fallet en "treledad" med en riksspråklig formell motsvarighet till dialektordet, så själva dialektordet och slutligen riksspråklig översättning eller förklaring. Om vi tittar på estlandssvenska folkmålslexika, så finner vi att Freudenthal-Vendell har dialektorden som uppslagsord, medan Danell och Isberg har riksspråksord, antingen faktiskt existerande eller konstruerade. Båda metoderna erbjuder fördelar och nackdelar. När det gäller dialektala uppslagsord står man inför lokalt skiftande former av ett stort antal ord. Skall man välja *stolp* eller *stälp*, *kol* eller *kälk*, skall man ta *läge* eller *lägge* för verbet 'lägga'? *Laer* eller *lair*, *maera* eller *maira*? Dialekten har ju inte stabiliserad stavning som skriftspråket, och man står rådvill inför valet mellan alternativa former. En annan fråga är: vilka är det som främst använder sig av dialektordböcker? Givetvis forskarna. En med norrländska dialekter förtrogen vetenskapsman vill kanske kontrollera om ett visst norrländskt dialektord har sin motsvarighet i nuckösvenskan. Han skulle inte utan stor möda kunna hitta ord som *air*, *bain*, *kraosar*, *skjor*, *tjan*. Här får riksspråksformerna verka som ett slags clearing. Forskaren vet hur hans ord omskrivs till riksspråksform och kan sedan via denna söka sig till andra dialekters motsvarigheter. Det har visat sig att fördelarna med detta system är stora, även om det många gånger kan vara svårt att föreställa sig vilket som är den riktiga eller i varje fall bästa "riksspråkskonstruktionen". Inkonsekvens är därvid oundviklig.

Dialekterna är inte skriftspråk. Skriver vi, så blir det ju riksspråk, vilket innebär ett annat språkssystem. Om vi för in ord ur en dialekt i riksspråkssystemet — vare sig vi talar eller skriver — så anpassar vi dessa ord till riksspråkets ljud- och böjningssystem. Detta är en naturlig, i stort sett omedveten process som äger rum överallt, där främmande element kommer in i ett språkssystem. Jag minns från småskolan en episod under en teckningstimme. Min bänkkamrat försökte teckna en tupp som pickade på marken. Läraren kom och frågade vad han ritade. "En hane som hackar", svarade pojken. Han kände inte till ordet tupp och han hade naturligtvis heller aldrig hört det ovanliga riksspråksordet hane. Men omedvetet gav han dialektordet *håna* (kortstavigt) riksspråklig ljudgestalt, när han förde in det i riksspråkligt sammanhang.

Namnen, även ortnamnen, tillhör ordförrådet och reagerar i princip på samma sätt som andra ord när de kommer in i ett annat språkssystem. Skriver vi svenska och ska ha med estlandssvenska ortnamn i framställningen, så träder den ovan nämnda språkmekanismen i funktion, såvida man inte behärskar riksspråkssystemet mycket dåligt eller medvetet strävar efter att återge dialektala namnformer. Gårdnamnet *Målesa* t ex går ju inte att återge i normalt brukad skrift — det är kortstavigt och har "tjockt" l — och redan därför skulle man liksom i ett otal andra fall ha varit tvungen att ändra på namnet. Främst träder emellertid omkopplingsmekanismen i funktion: *räling* heter på riksspråk *reling*, *täle* heter tel(n)e, och så kommer Melisa eller Melis (ändelse vokalen *e* motsvaras i riksspråket av *i*). Det finns också andra möjligheter: *stälä* jämfört med *stjala*, vilket ger oss Mälis (a), men man måste ju välja ettdera.

När det gäller våra by- och sockennamn, som figurerat i skriftliga källor i flera hundra år, är situationen särskilt invecklad. De skrivare som i olika sammanhang präntade ned våra namn var inte av estlandssvenskt ursprung. De anpassade namnen till det egna språkets ljud- och formsystem, så gott det nu gick. Ibland var det (låg)tyska, ibland Sverige-svenska. Emellertid kan vi i många fall under aktgivande på detta förhållande sluta oss till hur namnen har uttalats i gammal tid.

Ur dessa gamla uppteckningar av våra ortnamn började också en skriftlig namntradition, länge vacklande men småningom stabilare, att utvecklas. Skriftspråket är konservativt, och de skriftliga former av våra namn som används återspeglar ofta en äldre namngestalt, av skrivaren anpassad till "riks"-svenskt eller tyskt ljud- och formsystem. Våra namnparalleller har principiellt uppkommit på detta sätt. Det är en överallt återkommande företeelse, även i Sverige, där dialektala och riksspråkliga/skriftspråkliga namnformer finns sida vid sida.

De former av våra ortnamn som började i skrift fortlevde i mycket auktoritativa källor: kyrkböcker, uppbördsböcker, jordrevisionshandlingar. Först i sen tid har man emellertid blivit medveten om behovet av stabilitet och konsekvens i skrivsättet, och därför finner vi långt framöver olika stavningar, olika former, ibland t o m tyska, estniska och svenska jämsides. När det nationella medvetandet vaknade på 1800-talet, stod våra förfäder inför uppgifter vars vidd de inte insåg och som inte ens i vår tid har kunnat lösas. Det var inte lätt att ändra namnens hävdvunna skrivna former, när man ju inte kände till principer att gå efter. Dialektformerna går inte att skriva, i varje fall gäller detta en stor del av dem. Inställningen till grannfolken som levererat flera av våra skrivna namnformer hade förmodligen heller inte någon klart markerad karaktär av motsättning, som hindrade användandet av dessa former.

Våra i skrift brukade ortnamnsformer har sprungit fram ur vår speciella miljö och vår speciella historia, och som sådana är de genuina. De återspeglar intressanta förhållanden i bygder som i alla tider varit skärningspunkt mellan mäktiga kraftlinjer. De gamla källornas ofta snåriga skrivsätt erbjuder fängslande problem och pekar också många gånger ut intressanta lösningar. De bär vittnesbörd om våra kontakter med grannarna — ojävigt vittnesbörd där den ene inte är märkligare än den andre, där nationalkänslans måttstock ännu inte finns. Vi bör behandla dessa ortnamnsformer som det de är och inte som det man kan anse att de borde vara.

Allteftersom våra kontakter med Sverige ökade, riksspråket blev var mans egendom och forskningen rörande våra bygder kom i gång, började man medvetet eller omedvetet bringa våra skrivna ortnamnsformer i överensstämmelse med riksspråkets ljudskick — en naturlig åtgärd, eftersom vi ju skriver svenskt riksspråk (samma förhållande råder i Sverige mellan dialektala och officiella namnformer). Detaljproblemen är många, och mången gång bryts det nya skrivsättet mot gammal namntradition: Danells förslag *Rosslep* slog inte väl ut, även om det ur ljudsynpunkt är riktigt, *Rickul* för äldre *Rikull* (och det intressanta tyska *Rickholz*) har gått bra, *Ålbäcken* är den riktiga formen men *Ölbäck* har en stark ställning; det borde ju heta *Skatenäs* eftersom *skåta* dels heter *skate* i riksspråks omskrivning — ordet finns f ö i Sverige — dels är kortstavigt vilket ändå inte kan markeras i skrift, varför *Skätanes* skulle bli en halvmesyr. Ja, det vore intressant att resonera igenom alla namnen mera detaljerat, men det får anstå till en annan gång. Jag vill sammanfattningsvis bara framhålla att det väl ändå inte är rätt att uppfatta våra skrivna ortnamnsformer som konstruktioner, som konstlade skapelser. De har sin egen historia bredvid de talade formernas, liksom skriftspråket har sin historia bredvid talspråkets, låt vara att historien i vårt speciella fall är egenartad.

Får jag slutligen också ta upp en namntolkning, som aktualiserades i förra numret av Kustbon, nämligen *Paškop* (*Pasklop*, *Pasklep*; *Paschlep*, *Passlepa*). Jag ska försöka visa, varför jag i "En bok om Estlands svenskar" 2 stannade för tolkningen "byn i eller vid den sumpiga utmarken" eller snarast bara "det sumpiga gränsområdet", "den sumpiga utmarken".

Metodiskt brukar man ställa följande krav på en ortnamnstolkning, om den skall vara rimlig eller riktig: den skall stämma med dialektalt uttal, den skall stämma formellt, den skall vara i överensstämmelse med äldsta skriftliga källor, den skall stämma sakligt. Tyvärr, måste man säga, finns inte alltid nödvändiga kontrollmöjligheter.

Alltnog, det dialektala uttalet av *Pasklep* skiftar. På orten saknas *l*, på andra håll finns *l*. Om nu *Rickul* och *Sutlep* å ena sidan och *Ormsö* å den andra har *l*, så som förhållandet är, måste man räkna med att *l* fallit bort i det lokala uttalet, för *Pasklep* ligger ju mellan *Rickul*/*Sutlep* och *Ormsö*. Speciella formproblem finns inte, möjligen fränsett ändelsevokalen *o*, som dock överensstämmer med dialektens ljudskick.

De skriftligt bevarade formerna pekar också på ett ursprungligt *pasklep/pasklop*. Betydelsen av efterleden *lep/lop* har jag utrett i ovannämnda undersökning. Man kan väl knappast komma förbi att det mesta — eller allt man nu känner till — talar för att det är ett estniskt namnelement och att betydelsen är bl a 'gränsmark, utmark' eller, senare, 'en bygemenskap(s ägor'. Förledens mest sannolika ursprung är *pask* och inte *paas*, jfr äldre skrivningar och dialektuttal. *Pask* är inte något fult ord i det här sammanhanget. A. Saareste noterar i sin Eesti keele mõisteline sõnaraamat, spalterna 921 och 924, orden *pask* 'vedel pori, sopp' och *pasane* 'vedela poriga kaetud, porine' som förekommande i dialekter i västra Estland. Det är inte svårt att förstå namngivningen, om det nu var sumpig och därmed svårframkomligt i berörda område.

Byn ligger ju ganska högt nu i förhållande till omgivningen. Men dels, och sannolikt, var det inte byn utan markerna innan byn byggdes som ursprungligen fick namnet, dels skulle namnet om det direkt åsatts byn ha angivit läge *intill* sumpmarken.

Nog gör väl ändå markförhållandena skäl för en benämning "det sumpiga området". Fortfarande är det ganska lågt både öster och särskilt väster om byn. Tidigare — här gäller det 1200-talet eller ännu längre tillbaka — var det ännu mer låglänt. En blick på kartan gör omedelbart klart att havet gått långt in väster om *Sutlep* och att fortsättningen på havsvikarna har varit lågmark. Överflyttning av namn på terräng till bebyggelse är mycket vanlig. Bra exempel från Nuckö socken har vi i *Skätanes*, *Bärkjas*, *Gutanes*, *Koļanes*, *Harga*, *Havošve*, *Hubring* och *Spitamb*, det sista ursprungligen namn på hamnen vid *spjute*, sannolikt *Deram*. Till denna grupp av namn hör förmodligen också *Pašk(l)op*, även om möjligheten finns att *-lop* kan ha varit beteckning för bebyggelse i utmarker, när namnet uppkom.

Så länge ingen mera övertygande tolkning framlagts och detaljredovisats är det svårt att avvisa den som jag nu presenterat. Som en liten hake i denna kan man hänvisa till uttalet av *s* i de lokala formerna av namnet. Men vi har ju en rad paralleller i dialekten där detta "supradentala" *ʃ* står för vanligt *s*-ljud: *Håsol*, *sašte* "sa(mma)ste", *laus*, *lušt* 'lös, löst', *kras* 'kras', *meškle* jämte *meskle*. Överhuvudtaget hittar vi "supradentala" ljud för normala "dentala": *sked*, *mod*, *ođar* 'odon' i vår dialekt. Denna tendens lämnar en fullgod förklaring till det lokala *ʃ*-ljudet i *Pašk(l)op*.

Ur barnamun

Hans Pöhl var på resa och övernattade i en gård i Österby. Som vanligt iakttog barnen den främmande vägaman med stora ögon. På kvällen vankades soppa. Den minsta flickan upptäckte en mörkare liten bit i gästens tallrik, pekade med sitt lilla finger i tallriken och frågade:

— Är'e pu elldor påggong?
(Fluga eller grodyngel?)

FÄLTSKÄRENS BERÄTTELSE

Om man lyfter upp sina öron och lyssnar till vad de gamla berättar från landet i öster, som fortfarande finns kvar någonstans bortom horisonten men är nästan oåtkomligt, kan man få höra hur händelser formade de gamlas öden.

Fältskärens berättelse handlar denna gång inte om den finska sonens bravader utan om den estlands-

Luciafirandet

hos rågöborna gick av stapeln den 15 december i Kärrtorps medborgarhus.

Gästerna hälsades välkomna av Torsten Ericsson och kvällens program inleddes av vissångaren Lars Klinttorp, som sjöng till gitarrackompanjemang.

Syskonen Ilonen underhöll med dragspel, som de hanterat i 4 år, och de visade sig som riktiga små virtuoser.

Inbjudna att underhålla var också det svenska folkdanslaget "Nordingarna", som gått in för att forska i de äldsta svenska folkdanserna, och de uppvisade bl a långdanser ifrån Orsa socken och Sollerön, som dansades redan på 1600-talet. Några av danslagets medlemmar visade sig även skickligt kunna hantera nyckelharpa, stråklarpa och fiol, då de spelade upp låtar från Uppland.

Sen var det dags för rågöborna själva att ställa upp med en "äinkrok" o s v.

Folkdanslaget stod som vanligt för arrangemanget. Långborden var dukade och kaffedoften spred sig när vi anlände vid 6-tiden. Man köpte lotter och pratade en stund med varann ute i foajén, innan Torsten ropade välkommen in.

Kaffet bev serverat av de finka folkdansarna; under tiden tågade Lucia in med tärnor, stjärngossar och tomte, och de sjöng så vackert för oss. 14 st. var de, mellan 3 och 30 år tror jag de var. Efteråt hade jultomen kommit, han delade ut påsar åt barnen. Han var mycket givmild och många påsar hamnade också bland oss äldre.

För övrigt underhöll man sig med allmän dans och tog sig en paus i baren. Det var trevligt att råkås.

I. A—n.

svenske sonen — uppvuxen i Bergsby och fastrotad vid sanddynerna, som så påtagligt präglade Bergsbynaturen — att han försmådde en erbjuden veterinärbana som lön för ett dokumenterat intellekt. Johannes Westerman är mannen som — rätt nyligen överskriden de 80 åren — överallt var väntad och aktad, där han gick i bygdena och botade djur och människor oberoende av om det var akuta tragedier eller av medicinsk art.

Om man använder de kronologiska turerna i hans intressanta levnadsbana finner man, att uppväxthemet Bergsby Jakasa var en bondgård av den traditionella typen. De första lärdomssmulorna serverade modern vid fotogenlampan. Snart nog övertog folkskolan utbildningen och konfirmationen under Edvard Maas avlöste pojkårsperioden.

Många av kustbefolkningen hade ärvt reslusten i blodet och Johannes' resa och vistelse i Finland gav uttryck för detta. Här kom han i kontakt med svenskar, finnar och tyskar. Han började plugga tyska men hemlängtan blev tydligen för stor, vilket förklarar en relativt snar hemresa. Emellertid dröjde det inte länge innan han fick erbjudande om anställning på en större estnisk gård, ägd av baron Uxküll. Han fick inblick i rationellt drivet jordbruk och möjligheter att lära sig det svåra estniska språket. På denna gård fick han även de första kontakterna med veterinärverksamheten.

Sedan militärtjänsten avlöst denna praktik kom han i veterinärskola samt valdes till stallpojke av general Pöder. Johannes hade ett klart och vetgirigt kynne och gick ut veterinärskolan som etta. Det var efter krigsslutet och året var 1920. Han blev nu erbjuden en god och säker anställning, men Johannes var alldeles för mycket fäst vid modern och sin hembygd så att han tveklöst avböjde och reste därefter hem. Många andra skulle kanske inte ha haft den styrkan och övertygelsen att komma tillbaka till de magra sanddynerna.

För att undgå mobilisering reste Johannes till Reval och tog anställning på en kronobåt. I Reval blev han bl a bekant med Johan Lindström från Ormsö. Här kan man nu uppleva något historiskt märkligt när han berättar, att Johan Lindström en dag säger till honom, att Hans Pöhl kallat till sammankomst i svenska kyrkan. På denna sammankomst utses Hans Pöhl till representant för svenskarna i den estniska riksdagen. Samtidigt föreslår Pöhl att man borde utge en svensk tidskrift samt att dess namn kunde vara Kustbon. Förslaget vann gillande och Kustbon blev en realitet.

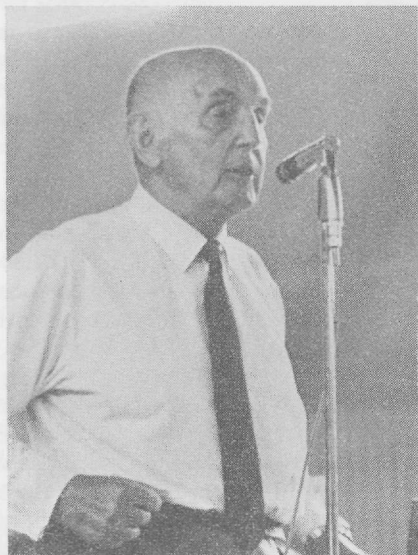
Det förekommer naturligt nog även en del historier om Johannes' läkekonst. Således berättas det om hans eget tillverkade ormserum, att en ormbiten man lär ha sagt: "Gär ain påtil ått me så sätor ja hån ver lavoknutn så köna dä bit hå mike dä vila, så tarvar ja änt koma te te mair."

Vi önskar Johannes Westerman från Bergsby i Rikull god hälsa och emotser gärna en utfyllnad av hans memoarer.

Einar Hamberg

Till minnet av

PER SÖDERBÄCK

På hembygdsgdagen 1970

Den 21 januari avled Per Söderbäck. En epok i svensk folkhögskolas historia och i svensk folkbildningsarbete slutade med hans bortgång. Hans verksamaste år sammanföll med folkhögskolans och folkbildningens intensivaste tid.

Per Söderbäck's namn är intimt förknippat med estlandssvenskarna. Dessa utgjorde — kan man utan överdrift säga — hans livs största och varaktigaste intresse. Han kom 1924 som ung akademiker tillsammans med sin hustru Anna till Birkas folkhögskola på Nuckö, där de båda verkade som lärare till 1927 och där han tillika var rektor för skolan. De gjorde ovärderliga insatser under denna uppbyggnadstid, då den unga skolan fortfarande hade att kämpa med materiella svårigheter av den mest elementära art. Sitt och Annas arbete har Per Söderbäck skildrat med inlevelse, humor och värme, bl a i Kustbons minnesskrift "Birkas".

Under sin vistelse i Estland fängslades Per Söderbäck av estlandssvenskarnas liv och villkor. Huvudintresset koncentrerades till Rågöarna. Resultatet av sina studier i Rågöarnas folkliv framlade han 1940 i det stora arbetet "Rågöborna", som blev den förnämligaste monografen över en estlandssvensk bygd och dess folk. Hans intresse sträckte sig emellertid även till andra estlandssvenska bygder, och sina gedigna kunskaper om liv och seder hos hela den svenska folkgruppen i Estland visar han i arbetet "Livets och årets högtider hos estlandssvenskarna", ingående i En bok om Estlands svenskar 2. Förra året utkom "Kammarmönstret", en berättelse i 1800-talsmiljö med estlandssvenskt motiv. Förutom dessa arbeten har Per Söderbäck publicerat broschyrer, uppsatser och artiklar med ämnen från detta verksamhetsfält.

Per Söderbäck var även en ivrig fotograf, och från hans kamera kommer stora och utomordentligt värdefulla samlingar fotografier från Estlands svensksbygder, samlingar som Kustbon och SOV har fått dra nytta

av i skilda sammanhang. Det allra mesta av dessa fotografier finns i SOV:s arkiv.

Under sina forskningar på Rågöarna tillvaratog Per Söderbäck bl a en samling handskrivet material, vars äldsta delar daterar sig till 1700-talet. Det är anteckningar, sånger m m, som varit i "kyrkoföreläsares" ägo under mer än hundra år. Detta material är ännu inte bearbetat, endast nödortfigt omskrivet på maskin eller för hand. Allt detta överlämnade Per Söderbäck liksom det fotografiska materialet till SOV.

Även i rent praktiska angelägenheter visade Per Söderbäck sitt stora intresse för estlandssvenskarna. Särskilt gällde detta hygien och hälsovård, varigenom han också fick utlopp för sitt medicinska intresse. På detta område utgav han en liten hälsolära för estlandssvenskarna.

Hans intresse och vetgirighet svek honom inte ens på hans ålderdom. In i det sista höll han sig underriktad om vad som hände bland de från Estland hitflyttade svenskarna, och han bearbetade oförtrutet källmaterial som han hade samlat på 20- och 30-talen och som han senare hade kompletterat genom meddelare här i Sverige. Hans intresse var emellertid inte enbart kollektivt, han var även en hängiven vän till alla de enskilda estlandssvenskar som han kände. Han älskade vänskapen och det kamratliga, goda umgänget. Det var något av en livsform för honom. Det var under utövandet av denna livsform som man verkligen lärde känna och värdesätta honom.

Efter åren i Estland verkade Per Söderbäck som rektor vid Lunnevals folkhögskola i Östergötland, där han gjorde en stor och livligt uppskattad insats. Redan under studietiden hade han inlett sin bana som folkbildare, föreläsare och recitatör, och han fortsatte den hela sitt verksamma liv långt in i pensionsåldern. Han var under sin rektorstid vid Lunneval dessutom engagerad i en mängd folkbildningsförbund av skiftande art samt i olika pedagogiska sammanslutningar. Till allt detta kommer att han var en god sångare, hade tillhört den berömda universitetskören Orphei Drängar i Uppsala samt varit med om att 1963 stifta sällskapet OD:s vänner i Östergötland.

De f d Birkas-eleverna sörjer den engagerade och inspirerande rektorn och läraren, estlandssvenskarna forskaren, föreläsaren och fostraren, SOV hedersmedlemmen och donatorn, de enskilda estlandssvenskarna vännen och inspirationskällan. Han har rest oförgångliga monument över sin gärning. Hans minne kommer att bevaras i djup tacksamhet. Våra tankar och vår tacksamhet gäller också hans goda hustru Anna som verkat vid hans sida under alla år — även på Birkas. Vi önskar att saknaden inte måtte bli henne övermäktig. Må det ljusa minnet av Per bli hennes fasta stöd.

Per Söderbäck jordfästes den 2 februari i Sjögestads kyrka, nära Lunnevals folkhögskola. Från estlandssvenskarna och SOV bringades ett sista tack och en sista hälsning genom Edvin Lagman. SOV nedlade också med tack för hans stora gärning en krans vid Per Söderbäck's bår.

Edvin Lagman

Vid klockarpulten i Runö nya kyrka

Elisabeth Lorentz in memoriam

Det är i stor vördnad jag med några rader vill teckna minnet av Elisabeth Lorentz, såsom jag lärde känna henne på 1930-talet under hennes krafts dagar, då jag hade förmånen att vistas på Runö. För en yttlig betraktare framstod hon kanske som en runökvinnna bland andra, men bakom hennes naturliga värdighet doldes en av de mest kunniga och mest anlitade av byns kvinnor.

Elisabeth Lorentz, född Mickos, var dotterdotter till den finlandssvenske kyrkoherden Adolf Fredrik Dreijer, som verkade på ön under 1800-talets senare hälft. "Som barn tultade vi omkring med kusinerna hos morfar och mormor i prästgården", hörde jag ofta Elisabeth säga. Hennes mor Aina hade mycket att ge i arv av andligt gott, kunskap och händighet.

Elisabeth var öns barnmorska, "skepsgana" = jordmodern, som kom med barnen på ett skepp. I det yrket var hon självlärd. Dock hade hon genomgått en kortare utbildning vid sjukhuset på Ösel. Under de tider Runö ej hade sjuksyster förband hon sår och skötte de sjuka med medfödd förmåga och stor omsorg och kunnsighet.

Hon var gift med hedersmannen, hemmansägaren och klockaren Henrik Lorentz, och i deras gästfria hem var Elisabeth en god husmor. Hon deltog som brukligt i all gårdens skötsel och utförde den finaste handaslöjd. Hennes och familjens stora intresse för läsning gjorde att öns bibliotek gärna och flitigt blev utnyttjat.

När jag vill kan jag se henne sjunga i kyrkan, vid predikningarna i skolsalen eller vid orgeln i hemmets lugna vrå. Ju mer isolerade vi var desto närmare himmelen kände vi oss.

Som övriga estlandssvenskar hade hon upplevt två världskrig, av vilka det sista förde familjen till Sverige. När jag vill kan jag höra henne berätta om avskedets svåra stund. "Då vi lämnade ön följde korna efter oss och råmade. Jag sjönk på knä i regn och

bad. I fjärran dundrade kanonerna." Psalmen "Så tag nu mina händer" hade hennes mor lärt henne som liten, och den hjälpte henne.

Elisabeth fick leva ett långt, rikt liv väl omhuldad av de sina på ålderns höst. Maken gick bort 1955.

I juletid insomnade hon. Månne, tänker jag, erinrade hon sig den tid hon var på Runö i klockargården tillsammans med maken och de fyra barnen, hur huset var julfejat och med halm på golvet, hur far läste julevangeliet och hur ljus brann på bordet hela natten för julens höga gäst.

Elisabeth Lorentz! Tack för oräkneliga stunder av gemenskap i helg och söcken! Tack för Din livsgärning på ön! Frid över Ditt minne!

Agnes Olsson-Hermansson

"Kihnu ja Ruhnu"

heter en liten publikation som nått oss från Estland. Den är skriven av T. Saar, utgiven av förlaget Eesti Raamat i Reval och kostar 13 kopek.

De första 30 sidorna (av inalles 48) ägnas åt Kihnu (Kynö), som ligger på 65 km:s avstånd från Runö. För en estlandssvensk känns det välbekant att höra om öns natur med sandstränder och enbuskar, grusåsar och tallskog samt lövängar, om dess jordbruk med tegar som bibehölls fram till skiftet 1939, och om dess segelskutor (ett 60-tal som mest före första världskriget). Till storleken utgör Kihnu bara en femtedel av Ormsös areal, men den har nuförtiden över 700 invånare, vilket är mera än Ormsö. Man lever nu huvudsakligen av trålfiske ute i Östersjön, man har ordentlig hamn, maskiner i jordbruk och hushåll; men man bygger sina hus efter gammal sed med boningsrum och husdjursutrymmen under samma tak, och kvinnorna går alltjämt i bygdedräkt. Öborna trivs på sin ö.

Filmafton

ordnades i Söderledskyrkans samlingsal lördagen den 2 februari av Rågöbornas dansdag.

Filmerna som visades var:

En film om Runö. Vi såg Runö skvalpas av Rigabuktens vågor; runöbor ute på arbete och i sina vackra dräkter tågande ur kyrkan samt i lek och dans på en grön äng.

En film om Rågöarna av Per Söderbäck. I norr reste sig klinten "Bjäre" mäktigt över havet, vågorna piskade mot nerfallna klippblock och slogs i skum. På heden "Galåkra" gick fåren mellan enbuskarna och betade. Många minnen väcktes till liv: här hade vår barndoms smultronställen varit; stora, härliga, söta smultron plockade vi här under enbuskarna.

Fåren tvättades vid Storbyns strand. Man plöjde, skar råg på åkern och tröskade på logen. Vid Lillbyns strand vindades båten upp på rågövis.

Från Stora Rågö såg vi en glimt av Storgatna, av äldre folk som "språka juttar" och av yngre som dansade. Här var frid och fröjd.

Sen såg vi uppbrottsstider: de första 110 rågöborna på svensk mark hösten 1940.

Nästa film var från sommaren 1944. Alla estlandsvenskar står inför uppbrott. Tremastaren Juhan ligger vid Rohuküla brygga. Man har slagit läger runt om med pick och pack och väntar på att få komma ombord. — Sen ser vi fartyget lägga till vid en svensk brygga någonstans på Lidingö, tror jag. Ombord var den här gången mest ormsöbor och kvarvarande rågöbor.

Sen ser vi landstigningen. Många allvarliga ansikten — man går ett nytt liv, en ny framtid till mötes.

Hjalmar Stahl skall ha ett stort tack för att han tagit sig tid att få fram de gamla filmerna och därmed berett oss äldre möjlighet att uppliva gamla minnen och de yngre att få några glimtar ifrån sina fäders bygd.

Rågöbo

Det lilla häftet hopar ett myller av uppgifter och har många intressanta bilder, något gråa i utförande.

Runö skildras därnäst.

Öns namn anses ju komma av lettiska ordet rönis 'säl', men förför undrar varför man tog ett lettiskt namn vid en tidpunkt, då de omgivande stränderna beboddes uteslutande av ester och liver.

Bland uppgifterna om Runö plockar vi fram, att stormen den 2 nov 1969 skövlade skogen på Runö, att det efter byggandet av hamnen har kommit rättor till ön och att de trivs bra, och att även ett storkpar har slagit sig ned på ön.

Runö anses ha den äldsta bevarade bondbyggnaden i Estland; i denna inryms nu ett bygdemuseum. Från hamnen leder bilväg till byn. Där finns handelsbod, 7-klassig skola, radiotelefon och sjukstuga. Ön är elektrifierad. De flesta invånarna bor i nya hus. Tre gånger i veckan kommer post med flyg från Pärnu.

"Under kriget förlorade Runö nästan hela sin befolkning. Av de förra bebyggarna stannade endast två familjer kvar. Därmed ödelades hela det säregna, unika samhället. De nya invånarna kom huvudsakligen

ÅRSBERÄTTELSE

över verksamheten inom Kulturföreningen Svenska Odlingens Vänner från årsmötet 1973 till årsmötet 1974. Den ekonomiska redovisningen avser kalenderåret 1973.

Styrelse

Styrelsen har under redovisningsåret haft följande sammansättning:

Ordförande:	Hugo Mickelin
Vice ordförande:	Alexander Samberg
Skattmästare:	Alf Heldring
Klubbmästare:	Hjalmar Stahl
Sekreterare:	Johannes Hammerman

Styrelsen har under året hållit 12 protokollförda sammanträden. I några av dessa har även representanter från Arkivstyrelsen och Bygderådet deltagit.

I och med tillkomsten av arkivlokalen med samlingslokal har Arkivstyrelsen och Bygderådet beretts möjlighet att hålla egna sammanträden. Möjligheten har också nyttjats flitigt.

Revisorer

Föreningens revisorer har varit Emil Lindkvist och Ivar Stahl med Thomas Lorentz som suppleant.

Verksamhet i övrigt

Antalet medlemmar var 362 vid årsskiftet 1973/74.

från Ösel och Kihnu. Nu bor på ön omkring 100 personer. Efter kriget var det över 200, men många nykomlingar har ej kunnat anpassa sig till livet på den lilla ensliga ön och har därför flyttat därifrån."

Efter kriget fick Runö traktorer och skördetröskor, men driften var inte lönsam och därför har man slutat med jordbruk och boskapsskötsel. Mest bedrivs nu trålfiske på öppna havet; kvinnorna arbetar i kolhovens textilverkstad.

Särskilt intresse ägnas åt Peeter Rooslaid, känd för sina silversmiden. "I honom tycks ha förenats allt det bästa, som den gamla svenska befolkningen på Runö har förmått skapa." För sina insatser inom folkkonsten har han fått personlig pension. — 1969 flyttade han överraskande från Runö till Kihnu, sin hustrus hemö. Som förklaring säger han att han inte kan förlika sig med det nya livet på Runö. Han hade vuxit in i de gamla traditionerna och kunde inte uthärda att se allt detta försvinna.

Även Alexander Norman, en annan kvarstannad svensk, har fått helsidesporträtt i boken.

Mellan de två öarna Kihnu och Runö anordnas sedan 1965 varje sommar tävlingar i idrott, konsthantverk och yrkeskunnande. Dessa spel räcker i tre dagar och har väckt stort intresse i landet.

"Kihnu ja Ruhnu" slutar med konstaterandet att befolkningen har svårt att trivas på en ö, där bosättningen en gång från grunden har rivits upp — såsom på Runö — men trivs på den ö, där det nya på ett organiskt sätt har fått växa in i det gamla.

Föreningens årsmöte hölls den 7 april 1973 i Citykonditoriets lokaler, Wallingatan 3 B, 3 tr, Stockholm. Efter årsmötesförhandlingarna visade Ragnar Treiberg en bildkavalkad från Estlandssvenskarnas sammankomster i Sverige.

Temat för årets *hembygdsdag* var "Estlandssvenskarna 30 år i Sverige/Hantverk och hemslöjd därhemma" och dagen firades den 26 aug 1973 i Björknäs-

Dagen före hembygdsdagen samlades ett gäng, och det syddes och knypplades och hasplades ...

paviljongen, Nacka. Över 500 personer hade mött upp när föreningens ordförande hälsningstalade. Programmet var som vanligt blandat. Festtal av biskop Sven Danell och kortare anföranden varvades med allsång. Johannes Österberg och Anders Westerberg underhöll på talharpa. Deltagarna undfågnades med sång av duon Ingrid Bles-Pettersson och Thomas Lorentz med Birgitta Lorentz som konferencier och med folkdanser av Rågöbornas danslag. Lotteriet och auktionen verkade tilltala besökarna och gav ett välbehövligt tillskott i SOV:s kassa.

Festkommittén och övriga "aktivister" hade trollat fram den största utställning som någonsin visats på Hembygdsdagen! Tack för detta!

Här kan också nämnas att under hela lördagen före Hembygdsdagen pågick filmning och fotografering av utställningsföremål. Dessutom filmades hur föremålen användes och hur hantverk och hemslöjd bedrevs i de estlandssvenska bygderna. Denna film av Nils Lagman, som visades på höstsamkvämet, kommer väl att anses som en oskattbar tillgång i SOV:s arkiv.

Föreningens *höstsamkväm* med 180-talet deltagare hölls i år i Vantörs församlings lokaler, Högdalen, den 10 november. Kustbons redaktör Viktor Aman talade om att det var 100 år sedan Thorén och Österblom anlände till Estlands svenskbygder och om deras insats i kulturlivet där.

Några folksåtar i fiolduett spelades av Viveca Mickelin och Lena Nilsson.

Arkiv- och samlingslokal

Från 1 jan 1973 hyr SOV en lokal vid Vikingagatan 25 i Stockholm för en årshyra av 5.000 kr. Genom denna förhyrning har förutsättningar skapats för arkivering av tillvarataget material om estlandssvenskarna. Dessutom har vi fått ett "hem" för sammankomster med begränsat antal deltagare.

Från den 1 aug 1973 bidrar Riksföreningens Estlandsutskott med 100 kr per månad i hyra. Estlands-

och kardades och spansns ...

utskottet beviljade dessutom ett engångsbidrag på 2 300 kr till anskaffningskostnaderna.

Styrelsen uttalar sitt varma tack för dessa bidrag. Överenskommelse har träffats att Estlandsutskottet får disponera lokalerna för sina sammanträden.

Ledamöter i *Arkivstyrelsen* har varit Rickard Aman, Einar Hamberg, Nils Lagman och Hans Ladstedt. Arkivstyrelsen har under året iordningställt arkivlokalen, Vikingagatan 25 i Stockholm. Där har även arkivalier börjat samlas med hjälp av bygderådsledamöter (och deras hustrur). Drömmen om Estlandssvenskarnas egen ägda arkiv- och samlingslokal kvarstår fortfarande.

Ledamöter i *bygderådet* har varit för orterna:

Reval:	Sigrid Abrahamsson och Ivar Poell
Nargö:	Marta Appelbom
Rågåarna:	Ingeborg Andersen
Korkis och Vippal:	Alexander Samberg
Rickul:	Ingvald Dyrberg, Edvin Lagman o. Voldemar Söderlund
Nuckö:	Berta Peedu — Paslep Fridolf Isberg — Sutlep
Ormsö:	Johan Engdahl, Johan Landman och Johannes Österberg
Runö:	Thomas Dreijer

Ledamöter i *Valberedningen*: Elmar Nyman, Alexander Treiberg och Johan Wallin (sammankallande).

Föreningens ekonomi

För kalenderåret 1973 ger det ekonomiska resultatet ett överskott på 18:35 kr.

Balansräkningen omsluter 93.637:91 kr.

I övrigt hänvisas till separat balans- samt vinst- och förlusträkning.

Forts. på sid. 14

... och det blev lördagskväll 25 aug.

ESTLANDSSVENSKARNAS KULTUR- FÖRENING SVENSKA ODLINGENS VÄNNER Vinst- och förlusträkning 1973

<i>Kostnader:</i>		<i>Intäkter:</i>	
Omkostnader	39.989:65	Medlems- avgifter	39.606:15
"En bok om Estlands svenskar"	4.000:00	"En bok om Estlands svenskar"	2.132:05
Skatter	1.620:00	Räntor	3.889:80
Vinst under året	18:35		
	<u>45.628:00</u>		<u>45.628:00</u>

Balansräkning den 31 december 1973

<i>Tillgångar:</i>		<i>Skulder:</i>	
Kassa	24:37	Insamlade medel	30.934:61
Postgiro	17.331:77	Diverse	
Bank	76.281:77	Personer	22.226:00
		Katarina Ham- mermans fond	14.000:00
		Aron Vallentins fond	5.000:00
		Reserverade medel för samlingsverk.	21.477:30
	<u>93.637:91</u>		<u>93.637:91</u>

Stockholm den 24 januari 1974

Ovanstående vinst- och förlusträkning samt balansräkning överensstämmer med föreningens vid revisionen granskade böcker. Rörande granskningen hänvisas till särskild denna dag avlämnad revisionsberättelse.

Stockholm den 12 februari 1974

Emil Lindkvist

Ivar Stahl

Forts. från sid. 13

Kustbon

Föreningens tidskrift utkom under kalenderåret 1973 med sedvanliga fyra nummer och fullbordade därmed sin 30:e årgång.

Antalet prenumeranter var 1.276.

Ansvärlig utgivare var Hugo Mickelin och fortfarande helt oförfärad och optimistisk redaktör Viktor Aman. I redaktionen ingick föreningens övriga styrelseledamöter.

Expedition och övrigt har skötts av Maria Broman.

Stadgekommitté

För översyn av föreningens organisation och stadgar tillsattes vid styrelsemötet den 16 aug 1973 en kommitté. Ledamöter är Einar Hamberg, Johan Wallin och Johannes Hammerman. Kommittén har gått igen

om organisationen, stadgar och instruktioner och funnit att ändringar bör föreslås.

Rikssvenska kontakter

Genom att Elmar Nyman tillhör Estlandsutskottet i Stockholmsavdelningen av Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet, Rita Holmberg Riksföreningens Stockholmsavdelning, har styrelsen haft möjligheten till kontakt av stort värde via dessa två estlandssvenskar.

Till sist vill styrelsen rikta ett varmt tack till alla som nedlagt mycket arbete på arkivlokalen, genomförandet av hembygdsdagen och höstsamkvämet, insamlandet av arkivmaterial och i övrigt främjat och stött föreningens verksamhet.

Styrelsen

Stockholm i januari 1974

Döda

Johan Hamberg, född den 10 juni 1899 på Ormsö, avled den 26 dec. 1973 i Saltsjö-Boo.

August Heindrich Mathiesen, född den 1 juli 1901 på Nuckö, avled den 22 dec. 1973 i Södertälje.

August Mählberg, född den 3 febr. 1901 på Rågöarna, avled den 10 jan. 1974 i Södertälje.

Katarina Nyberg, född Lindkvist den 24 juni 1882 på Ormsö, avled den 26 dec. 1973 i Uppsala.

Elisabeth Rosen, född den 23 jan. 1880 i Könnu/Nargö, avled den 16 jan. 1974 i Djurhamn.

Johan Sjöman, född den 6 sept. 1889 på Ormsö, avled den 25 jan. 1974 i Stockholm.

Edvard Söderholm, född den 28 juni 1903 på Nuckö, avled den 14 febr. 1974 i Stockholm.

Min älskade Make
vår käre Far
Svärfar och Morfar

Lars Grundström

* 20 Februari 1886

har i dag lämnat oss och flyttat
till sitt himmelska hem.
Sörjd och saknad.

Stockholm 4 Januari 1974

MARIA
AGNETA
MARIA och JOHAN
ANDERS och RUTH
LARS

Äldrig Syster
Barnbarn
Barnbarnsbarn
Släkt och vänner

*Djupt Du slumrar på Ditt läger,
grånat huvud lagt till ro.
Efter slutad dag Du äger
frid i vilans lugna bo.
Fri Din ande lämnat världen,
fri från kampen tung och hård.
Tag vår hälsning med på färden
in i Herrens tempelgård.*

Min älskade Make
vår kära Pappa
Farfar och Morfar

Mathias Koinberg

* 1 maj 1894

† 4 februari 1974

Har stilla insomnat.
Djupt sörjd och saknad av oss,
syskon, släkt och vänner

LENA
EINAR och ULLA
EMIL och MAJ-BRITT
LYDIA och OWE
Barnbarnen

Jesus sade: Jag är uppståndelsen
och livet. Den som tror på mig,
han skall leva om han än dör.
Joh. 11:25

Farväl, lilla Pappa
Nu slut är Din tid.
Tack för Din kärlek
Vila i ro
Allt har du gett oss
av fullaste hjärta,
Minnet av Dig
hos oss alltid skall bo.

Vår kära Mor
Farmor och Mormor

Elisabeth Lorentz

* 14/10 1889

† 22/12 1973

LOVISA
JOHANNES och LIZZIE
THOMAS och BRIGITTA
AINA och ÖSTEN
Barnbarn
och barnbarnsbarn

I vår sorg deltagar broder med
familj, övriga släktingar och många
vänner.

*O att få hemma vara
i det underbara
land, där änglaröster
blandas skönt med
gyllne harpors ljud...*

Min älskade Make
vår käre Far och Farfar

Anton Dyrberg

* 3 Januari 1893

har i dag lämnat oss i stor sorg
och saknad.

Sollentuna 14 Dec. 1973

MATHILDA
INGVALD och INGRID
Rein
INGRID och OLLE
ALBERT och SYLVIA
Övrig släkt och vänner
samt Sollentuna
missionsförsamling.

*I Herrens barmhärtiga händer
jag lade mitt ve och mitt väl
jag drev på ett hav utan stränder
Men Herren har räddat min själ.*

Maria Åkerblad

Född d. 4.4. 1878

har idag stilla insomnat sörjd och saknad av oss, syskon, släkt och vänner.

Eskilstuna den 19.12. 73.

Barnen
Barnbarnen
Barnbarnsbarn

Mors grånade huvud har lagt sig till ro

Flitiga händer fått vila.

Nu sover hon lugnt i det tysta bo,
Dit far gått före att vila.

Vår kära Mor

Anna Laning

f. 22/11 1893

har i dag stilla insomnat.

Skultuna den 9/10 1973

Barnen
Barnbarnen
Barnbarnsbarnen

Tack Mor för ljuset som Du
lät på barndomsstigen falla,
Tack Mor för Dina tusen steg
och Dina mödor alla
Din störda ro, Din tysta strid,
Din kärlek varm, Din ömhet blid,
Allt gott Du lät oss röna
det kan blott Gud Dig löna.

Änkefru

Maria Vesterbusch

f. Stenberg

född den 14 juli 1888

död den 22 januari 1974
i Eskilstuna.

Sörjd och saknad av
Syskon

Syskonbarn

Syskonbarnsbarn

samt släktingar och vänner.

Han har öppnat pärlporten
Så att jag kan komma in.
Genom blodet har Han frälst mig
Och bevarat mig som sin.
Segertoner 423.

Vår älskade Mor
Mormor och Farmor

Gertrud Ahlkvist

född Blomkvist

* 5 februari 1882

† 15 januari 1974

har lämnat oss i djupaste sorg
och saknad, men i ljust och tack-
samt minne bevarad.

JOHAN och MARIA
KATARINA
ANDERS och KATARINA
AGNETA och JOHANNES
MARIA
ELLA och ALEXANDER
Barnbarn
Barnbarnsbarn
Svägerskor och Svåger
Övrig släkt och många vänner.

Han har öppnat pärlporten
Så att jag kan komma in.
Genom blodet har Han frälst mig
Och bevarat mig som sin.

Vår kära Mor
och Mormor

Maria Nee

f. Gäddman

Född 13/2 1892 på Ormsö

Insomnade lugnt och stilla.

Täby den 8/12 1973.

I stor sorg och saknad men i ljust
minne bevarad.

ANDERS
MARIA och ALLAN
BERTIL
ELVINE och INGVAR
GUNNAR — FREDRIK
Broder

Övrig släkt och vänner.

Så Din strid Du kämpat ut
Palm och krona fått till slut
Genom Jordan bärgad väl
Änglar burit hem Din själ.

Min älskade Make

Vår kära Mor,
Farmor och Mormor

Paulina Dyrberg

f. 24/10 1892

har idag stilla insomnat i tron på
sin frälsare.

Innerligt sörjd och saknad av oss,
syster, övrig släkt och vänner

Västerås den 5/1 1974

JOHANNES
VALDEMAR och ELVINE
NORMA och HOLGER
Barnbarn
Barnbarnsbarn

Gud märker när stegen blir tunga
och trötta de älskades drag
Han varslar när krafterna sviker
och hjärtat slår matta slag
Då öppnar han kärleksfullt
fannen
och låter dem somna i frid.

Vår käre Make
och Far

Valfrid Mählberg

* 17/11 1919

har i dag lämnat oss, syskon, öv-
rig släkt och många vänner i dju-
paste sorg och saknad.

Hägersten den 24/1 1974

BIRGIT
BENGT

*Så fridfullt Du vilar från
prövningar och smärta
Du uppnått en gräns där
vi ej Dig kan nå.
Hav tack för allt Du
trofasta hjärta,
Nu drömmen har uppfyllts
Du trodde på.*

Min käre Make
vår Pappa
Morfar och Farfar

Johan Mickelin

* 27.11.1891

† 15. 1.1974

har lämnat oss i stor sorg och
saknad.

MINA
ELSA och ALEX
INGVAR och KERSTIN
ALRIK

Barnbarn, Barnbarnsbarn
Syskon, släkt och vänner.

Farväl min vän, vår far
Nu går Du över gränsen
Tack för var gång
på livets smala stig
vi gråtit med varandra
här i trängseln.
Nu är Du fri
och Gud välsigne Dig.

Min älskade Maka
Vår kära lilla Mamma,
Mormor och Farmor

Lovisa Strömkvist

f. Brunberg

född 28 sept. 1888

död 13 oktober 1973

Har stilla insomnat i tron på sin
Frälsare. I tacksamt minne beva-
rad av oss, släkt och vänner samt
Filadelfiaförsamlingen i Uppsala.

ALEXANDER
HENRIK
HELGA och ÅKE
ARNE och KARIN
KARIN och OLLE
SIGNE och CARL
Barnbarnen

Bemärkelsedagar

90 år

Lovisa Dyrberg, född den 18 april 1884, Rickul
Kristijan Brunberg, född den 19 juni 1884, Rickul

85 år

Lars Alström, född den 17 april 1889, Ormsö
Amanda Augusta Koppelman, född Engblom den 4 juni 1889, Vippal
Julia Hamberg, född Alberg den 19 juni 1889, Rickul

80 år

Edvard Rosen, född den 12 maj 1894, Nargö
Maria Lundgren, född den 27 maj 1894, Nuckö
Ulrika Vilhelmina Dahl, född den 2 juni 1894, Reval
Katarina Järnström, född Thomsson den 15 juni 1894, Ormsö
Gertrud Vidgren, född den 15 juni 1894, Ormsö
Agneta Bergstöm, född Förberg den 28 juni 1894, Ormsö

75 år

Valdemar Boman, född den 5 april 1899, Rickul
Olga Branten, född Klingberg den 13 april 1899, Rickul
Anders Alström, född den 18 april 1899, Ormsö
Maria Grönman, född Andersin den 15 maj 1899, Ormsö
Johan Alström, född den 1 juni 1899, Ormsö
Olga Åkerblad, född den 5 juni 1899, Rickul
Elfride Jüriska, född Arend den 12 juni 1899, Reval
Paul Schönberg, född den 16 juni 1899, Rickul

70 år

Katarina Alos, född Lindström den 8 april 1904, Ormsö
Alexander Sedman, född den 9 april 1904, Nuckö
Robert Lundberg, född den 10 april 1904, Rågöarna
Maria Brunberg, född den 13 april 1904, Rickul
Linda Herodes, född Kesker den 15 april 1904, Reval
Julius Norrman, född den 18 april 1904, Vippal
Edmond Eugen Szabo, född den 21 april 1904, Budapest
Alexander Kask, född den 24 april 1904, Ormsö
Johannes Eduard Woogand, född den 29 april 1904, Reval
Mathilda Talback, född Tegelberg den 7 maj 1904, Nuckö
Elvine Luther, född Enggrön den 15 maj 1904, Rågöarna
Selma Vood, född Teppo den 17 maj 1904, Pärnau
Alfred Luks, född den 23 maj 1904, Rickul
Robert Frans Rosen, född den 30 maj 1904, Nargö
Selma Sprenk, född Stamberg den 30 maj 1904, Reval
Linda Zeisig, född Rander den 9 juni 1904, Vippal
Agnes Olga Josefina Link, född den 22 juni 1904, Reval
Anders Vestersten, född den 28 juni 1904, Nuckö
Leopold Luther, född den 30 juni 1904, Nargö

60 år

Elfride Branten, född Tegelberg den 12 april 1914, Rickul
Alfred Klement, född den 12 april 1914, Rågöarna
Aino Kabe-Rosen, född den 14 april 1914, Reval
Pauline Klement, född Grönlund den 15 april 1914, Rågöarna
Heinrich Raimond Pent, född den 20 april 1914, Reval
Alexander Friberg, född den 29 april 1914, Ormsö/Rågöarna

Johan Engdahl, född den 1 maj 1914, Ormsö
Axel Sedman, född den 17 maj 1914, Nuckö
Hans Grundsten, född den 20 maj 1914, Ormsö
Robert Gustaf Vesterberg, född den 30 maj 1914, Rickul
Edita Maria Sekobon, född den 9 juni 1914, Nuckö
Robert Söderlund, född den 15 juni 1914, Rickul
Sigrid Elisabeth Eriksson, född Thomsson den 18 juni 1914, Rickul
Axel Engman, född den 19 juni 1914, Rickul

50 år

Einar Arnold Koinberg, född den 1 april 1924, Rickul
Renate Lillepui, född Niinemets den 1 april 1924, Neve
Evald Öman, född den 1 april 1924, Ormsö
Irene Sydman, född den 5 april 1924, Rågöarna
Evald Nordström, född den 12 april 1924, Vippal
Gottfrid Åkerblad, född den 12 april 1924, Rickul
Ivar Fridolf Brunberg, född den 13 april 1924, Rickul
Lina Märta Holm, född Lundre den 15 april 1924, Ormsö
Maria Karolina Rönnerberg, född den 16 april 1924, Ormsö
Manfred Hamberg, född den 21 april 1924, Rickul
Silvia Ellen Klaman, född Freiman den 22 april 1924, Nuckö/Pärnau
Ellen Ingeborg Carlström, född Nyman den 25 april 1924, Rickul
Elsa Elfrida Gustafsson, född Mickelin den 25 april 1924, Ormsö
Gunnar Alrik Förberg, född den 27 april 1924, Ormsö
Karin Elsa Magnusson, född Mickelin den 29 april 1924, Ormsö
Elma Klaman, född den 1 maj 1924, Korkis
Emil Albert Alos, född den 3 maj 1924, Ormsö
Ingvar Linneberg, född den 10 maj 1924, Rickul
Konrad Stenman, född den 11 maj 1924, Nuckö
Gunnar Fredrik Nyblom, född den 15 maj 1924, Ormsö
Torgny Schönberg, född den 18 maj 1924, Rickul
Alide Katarina Boberg, född Vaksam den 25 maj 1924, Ormsö
Edit Svensson, född Schönberg den 26 maj 1924, Rickul
Edla Gullberg, född Lindquist den 29 maj 1924, Rågöarna
Ingvald Luks, född den 29 maj 1924, Odensholm
Johannes Lilja, född den 30 maj 1924, Ormsö
Anders Axel Salin, född den 31 maj 1924, Ormsö
Hilda Maria Holmström, född Förberg den 2 juni 1924, Ormsö
Lea Herodes, född Vildt den 4 juni 1924, Reval
Alida Maria Asplund, född den 5 juni 1924, Ormsö
Ethel Malle Sarrap, född den 6 juni 1924, Dorpat/Reval
Herman Treiberg, född den 7 juni 1924, Rickul
Ellen Irene Wirén, född Kopparberg den 10 juni 1924, Rickul
Edvard Kvellsten, född den 18 juni 1924, Kuusalu/Kolga
Gunnar Vesterblom, född den 19 juni 1924, Odensholm
Valter Vesterblom, född den 19 juni 1924, Odensholm
Norma Larsson, född Dyrberg den 23 juni 1924, Rickul
Maria Adele Mickelin, född Söderkvist den 28 juni 1924, Ormsö
Hjalmar Valentin Strandberg, född den 28 juni 1924, Runö
Edvin Johannes Sjöman, född den 29 juni 1924, Ormsö